

Turi Tímea új kötete minden ízében női könyv. *Nőiessége* pedig úgy erőteljes, hogy mindezzel egy betű erejéig sem hivatkozik: nem hangsúlyozza ki, nem emeli programszerűvé, nem tűzi zászlajára. A szerző harmadik verseskötete, a 2017-ben megjelent

Anna visszafordul (egyik) központi témája a női tapasztalat és egzisztencia – egy meglehetősen személyes és individuális szemszögből. Nem arról van itt szó ugyanis, hogy az *Anna visszafordul* a feminin létezés univerzáléját kívánná megadni,

ahogy bárminemű ideológiai felhanggal sem rendelkezik. A kötet a maga bensőségességében és esetlegességében érvényesíti a női perspektívát – igaz, az egyénitől valamelyest mégiscsak eljutva az általános felé.

Az *Anna visszafordul* megszólalója bölcs. Bölcsessége azonban nem nagyotmondásban, életigazságok visszhangzásában keresendő, hanem abban az egyfajta *eseményen túliságban*, amely mindvégig érezteti a hatását a kötetben. Értve ezalatt, hogy a versek beszélője, bár legtöbbször maga is része az általa felrajzolt narratíváknak, benne áll azokban, mégis birtokában van valamifajta utólagos, objektívnek mutatkozó tudásnak, „csendes” ismeretnek, amelynek révén elhiszük és elfogadjuk azt, amiről beszél.

A kötet a nőiséget erős, implicit és inherens módon közös tapasztalatnak feltételezi, amely minden nőnek sajátja, és amelyről a nők mindannyian tudnak, anélkül, hogy párbeszédbe lépnének, hogy találkoznának. „Ismeretlen mondataink fűznek egybe, / ismeretlen vállainkkal tartjuk egymást” (*A nők testvérisége*) Ez a közösség az, amely mindannyiukat összeköti, és egyben el is választja a spektrum másik végén álló férfiaktól. A férfijelenlét és -szerep hasonlóan fontos eleme a kötetnek, mint a női, még úgy is, hogy tudjuk, utóbbi az elsődleges, s a férfiak is csak annak nézőpontján keresztül megszűrve jelennek meg. Nyoma sincs azonban versengésnek, összemérésnek – hogy milyen a két nem egymáshoz fűződő viszonya, arról az alábbi, kivételesen szép (és ugyanakkor fájdalmasan erős) szövegrész árulkodik: „[A] férfiak lelke a nők teste – / a férfinak ütés a sértés, ezért visszaüt.” (*Guernica*) Ez a fajta melankolikus, néhol tragikus beletörődés, majdhogynem rezignáltság jellemzi nemcsak a nemek kapcsolatát, de többnyire a kötet egészét is. A dolgok állása adott, látszólag megváltozhatatlan, a pozíciók megmerevedtek, a határok mozdíthatatlanok – miközben e felszíni rezignáltság mögött rengeteg feszültség és indulat húzódik. Az említett beletörődés

Halmi Annamária 77

A NŐK NEM NAPLÓT ÍRNAK, HANEM KÖLTÉSZETET

Turi Tímea: *Anna visszafordul*

érzete ellenére a kötet határozott pozíciót vesz fel a férfiakról alkotott képe, a viszonyrendszer természetéé kapcsán. Ez a nézőpont ritkán megengedő, sokkal inkább a kockázatokat és a negatívumokat, az ütközéspontokat ismerő perspektíva: hasonló törvényszerűségként, konstatív hangnemben írja le a két nem kapcsolatát, mint ahogyan a női tapasztalatokkal bánik.

Az *Anna visszafordul* nőjének helye kijelölt, szavaiban pedig generációk nőinek élményei visszhangoznak. Nemcsak hús-vér generációké, hanem a papírra vetett irodalmi előképeké is – a teljes hatodik ciklus, *A másik oldal* ennek a gesztusnak a jegyében szól. Mások mellett Anna Karenina (*Anna visszafordul a peronról*), Emma Bovary (*A tenyészszásár*) vagy épp a *Peer Gynt* Solvejgje (*Solvejg elköltözik*) is anyagot szolgáltat a női létezés, a női választások és döntések lírai „lemodellezéséhez”. (Az irodalmiság *másik oldala* is terítékre kerül, amennyiben a kötet külön szöveget szentel Dante nejének, Gemma Donatinak [*Gemma Donati füveskönyve*].)

Nőiség és literaritás, illetve nőiség és értelmezés/olvasás kapcsolata is igen érdekes módon problematizálódik a versekben. *A nők naplói* szövege tulajdonképpen azt mondja ki, hogy a női létben adott közvetlenség és azonalitás ellehetetleníti, hogy a tapasztalat írássá transzformálódjék. „A nők inkább önmagukkal / próbálnak azonosak lenni pár papírlap helyett. / A papírlap zavar!” A vers- és naplóírás azt jelentené, hogy az önzonosság elvész, de legalábbis átalakul. Az írás külsődlegessé teszi, ami benső, és hangot ad annak, ami addig hangtalan volt. „[A]z én az nem jelentés, és nem hangalak. / Az nem válaszlevél, és nem ölelés, nem elhallgatás, / hanem hogy ki vagy. / S ha kimondod, rögtön torz a kép.”

A kimondásnak és a beszédnek, írásnak való effajta ellenállás már Turi Tímea előző kötetében, *A dolgok, amikről nem beszélünk*ben is centrális szerepet kapott, és tulajdonképpen itt sem mozdul el a középpontból. Sőt, ha most kezünkbe vesszük a 2014-es könyvet, az *Anna visszafordult* is alapjában meghatározó kulcsgondolatokra találunk: „Nem a test tesz nővé. Nem a lélek / érzékenysége. Hanem az, hogy / minden nőnek van egy története, amit / nem mesél el.” (*Fehér elefánt*) A beszéd tilalma vagy az attól való tartózkodás tehát a kimondás általi távolságtételnek tudható be: azzal, hogy kimondok valamit, beszélek róla, elismerem, hogy valódi, létezik; egyúttal leválasztom önmagamról. Az én ellenállása az ún. külsődlegességgel és az önmagára történő ráismeréssel szemben tematizálódik például a *Small talk* című versben: a small talk, a fecsegő, a csendet kitöltő, legtöbbször üres beszéd mindig másról kell, hogy szóljon, sosem arról, aki éppen megszólal.

A visszafogott, kimért, már-már csendes hang ugyanakkor rendkívül finom megoldásokkal operál, időnkénti szikársága mellett kifejezetten szubtilis minőségben. A már idézett sorok mellett olyan érdemes és emlékezetes

sorokat olvashatunk a kötetben, mint „Már nem azokkal szeretünk / együtt lenni, akiket hibátlannak gondolunk, / hanem azokkal, akiknek ismerjük a hibáit.” (*Amikor felnőttünk*); „Tudom, hogy vannak fontosabb dolgok, / mint a szerelem.” (*Fontosabb dolgok*); „Pedig nem hazugság, hogy az érzelmek tiszták; / csak a történetek alatt sok az akna.” (*Ami elveszhet*) 79

A kötet aztán záró szakaszaiban kissé megbicsaklani látszik, amennyiben az addig kivételes érzékenységű és éles hangban olyan szavak és sorok keltenek enyhe diszsonanciát, mint a *szelfibot*, a *leggings*, vagy a *poszt*. Szó sincs arról, hogy ezek a nyelvi elemek egy kifejezetten emelkedett vagy patetikus környezetben hatnának túlzottan idegenként, épp ellenkezőleg. A kötet nyelve egyszerű, hétköznapi, talán közvetlennek is mondhatnánk; ez a közvetlenség szavatolja, hogy az így megfogalmazott, helyenként keserű, helyenként tragikus igazságok a maguk pőreségében, kendőzetlenségében érnek el jelentős hatást. Az ilyen puritán eszköztárból pedig értelemszerűen „kifelé lógnak” mind az idegen szavak, mind pedig a trendeknek, a rossz értelemben vett divatnak bármely árnyalatai. Egy olyan nézőpont alkalmazása is lehetséges persze, amely szerint ezeknek a kifejezéseknek épp a kizökkentés, a folyamatosság megtörése a céljuk: hasonlóan ahhoz, ahogyan a kötet korábbi szakaszaiban a felszínen rezignált, elfedő, elhallgató nyelvbe beszüremkednek az erőszak, a fájdalom, a sérelmek különféle lehetőségei formái.

Az *Anna visszafordul* meglehetősen szép könyv. Szép a maga melankóliájában, egyszerűségében, depoetizált, az esztétizálást nélkülöző hangnemében – az esztétizálást úgy elkerülvén, hogy mindvégig épít esztétikummal telített és azt halmozó irodalmi hagyományokra. Nyelve egyszerű, ugyanakkor hangja és pozíciója határozott. Tiszta érzelmek, aláaknázott történetek: a versek alatt nincsenek aknák, a szövegek mégis csendes morajlással robbannak. (*Magvető, Bp., 2017*)